

Inhoudsopgave Opgravingen in Trier

Opgravingen in Trier.....	1
1 januari 1861 Obige Meinung des Herrn Soret bestätigt sich	1
2 november 1880 – Drie maanden geleden vond een ingezetene te Ermsdorf,	1
22 juni 1931 SCHATGRAVERS	1
12 oktober 1931 Het Deutsche Delphi.	1
25 december 1934 TEMPELKWARTIER TE TRIER	3
7 februari 1936 LEZING VAN PROF. DR. S. LOESCHCKE.	3
10 augustus 1940 Munten uit den tijd van Konstantijn den Groote.....	6
23 april 1942 DE ROMEINSCHE MUURSCHILDINGEN VAN TRIER	6
11 februari 1943 Archeologische vondsten in Trier.	7
2 november 1943 Sensationelle Funde im Raum von Trier	7
5 november 1943 OUDHEIDKUNDIGE VONDSTEN BIJ TRIER EN IDARWALD.	7
15 augustus 1944 MANNHEIM EN TRIER AANGEVALLEN.	8
4 juni 1951 De oude Romeinse Keizerstad Trier ontdekt uit het puin	8
21 juni 1956 Ontmoetingen met de Treveri, de Romeinen en de vier Heemskinderen	10
28 oktober 2016 Interpretations of the frescoes in Trier.....	11
28 oktober 2016 Trier	11

Opgravingen in Trier

1 januari 1861 **Obige Meinung des Herrn Soret bestätigt sich**

durch einen kürzlich in der Nähe von Bittsburg, Regierungsbezirk Trier, gemachten Münzfund.

Ein Landmann fand in seinem Felde einen mit einem Schieferstein bedeckten kleinen ächt Römischen Krug, der 402 Kleinerze enthielt, die mit Maximinus Daza beginnen und mit Constantinus II. aufhören. Mein verehrter Freund, der Herr Professor Namur, erwarb den Fund für das hiesige Kabinet; er hat denselben näher beschrieben und wird der betreffende Aufsatz im nächsten Hefte der Revue de la numismatique belge erscheinen. Es war mir gestattet, den Münzfund einzusehen; er enthielt manche Seltenheiten, z. B. von Konstantin dem Grossen die Umschrift: Soli invicto comiti und den Kaiser links sehend mit Helm, Harnisch und Lanze; dann mehrere Münzen mit dem Prägeort MSL, den auch Sabatier angiebt und den ich Moneta Sacra Londinensis interpretire; auch waren die Inschriften claritas reipublice in mancherlei Varietäten bei Crispus und Constantinus II nicht selten. Ich glaube indess, dass der Fund weit über das Jahr 326 hinausgehen wird; Konstantin II. war in diesem Jahre zwar erst 10 Jahr alt, doch hatte er schon zahlreiche Siege mit seinem Stiefbruder Crispus, der in diesem Jahre starb, erfochten. Konstantin trägt nur in zwei Exemplaren auf seinem sehr jugendlichen, fast kindliche Kopfe die Lorbeerkrone, beide Münzen sind in seinem Geburtsorte Arles geschlagen; die Berechtigung, den Lorbeerkranz zu tragen, erhielt er wahrscheinlich schon bei Lebzeit des Crispus. Ganz bestimmt aber überschreitet die jüngste Münze diese Fundes nicht das Jahr 337, in diesem Jahre starb Konstantin der Grosse und Konstantin II. legte den Beinamen junior ab. [...]

5

2 november 1880 – **Drie maanden geleden vond een ingezetene te Ermsdorf,**

in Luxemburg, bij het uitgraven van een stuk grond ruim 7000 stuks **Romeinsche munten**. De heer van Werveke, hoogleeraar aan het athenaeum en conservator bij het Muntkabinet der Historische Vereeniging te Luxemburg, heeft ze schoongemaakt en in het kabinet gerangschikt. Het zijn munten van de keizers Licinius I, Licinius den Jongere, Konstantijn den Groote en zijne zonen Crispus, Konstantijn II, Constans I en Constans II, alsook van de keizerinnen Theodora, Helena en Fausta, benevens eenige van Alexander Severus, Maxentius, Claudius Gothicus, Maximianus Herculeus, Maximinus Daza, Tranquillinus en Dalmatius.

15

22 juni 1931 **SCHATGRAVERS**

[...] Een dergelijke vondst deed ongeveer 30 jaar geleden burgemeester Britz uit Dockscheid bij Maxweiler in den Eifel. Bij het ploegen stiet hij op een groote verzameling munten, zilveren en koperen muntstukken. De munten droegen o.a. de beeltenis van keizer Constantijn den Groote en de H. Helena. De vondst bevindt zich thans in het provinciaal museum van Trier. De gevonden munten zijn waardevolle getuigenissen van het verleden van het land.

20

12 oktober 1931 **Het Deutsche Delphi.**

25 Onder dezen titel heb ik voor eenige maanden reeds eenmaal een artikel geschreven.

Thans zijn weer nieuwe bijzonderheden bekend geworden. Totnogtoe was men van meening, dat de Romeinsche keizer Augustus de stichter was van de stad Trier. Door uitgravingen in 't Altbachdal is men echter tot een andere meening gekomen. Men heeft daardoor zekerheid verkregen, dat Trier reeds vóór de Romeinsche overheersching bestond. Cultuurlagen van vele duizenden van jaren liggen hier over elkaar.

Het was gebruik bij de Romeinen, om de oude cultuurplaatsen der onderworpen volkeren tot de hunne te kiezen. Buitendien had Trier 'n buitengewoon gunstige geografische ligging, daar de militaire wegen van Parijs en Reims en van Lyon over Metz hier tezamen kwamen en naar Keulen en Mainz verder gingen.

Met alle luxe van den keizertijd werd Trier als handels- en bestuurscentrum der Romeinsche provincies België en Boven- en Neder-Germanië aangelegd.

Na de verdeeling van 't Romeinsche wereldrijk in een westelijk en oostelijk deel, verhief keizer Diocletian in 't jaar 286 deze stad zelfs tot een keizerlijke residentie, vanwaar uit 't geheele westelijke rijk, insluitend Spanje en Brittanje, geregeerd werd.

Trier werd dus een der grootste steden van 't Romeinsche keizerrijk en 't verkreeg de geweldige bouwwerken, die uit dien tijd op Duitschen bodem aanwezig zijn. Hoewel deze bouwwerken later verwoest werden, geven de overgebleven resten nog een duidelijk blijk van hun vroegere beteekenis.

In de laatste jaren zijn fundamenteen gevonden van groote Romeinsche gebouwen en paleizen, die alle langs een hoofdstraat lagen. Men denkt nog 't keizerlijke paleis, de universiteit en de talrijke tempels der Romeinsche godheden te vinden.

Deze tempelstad kan men vergelijken met 't nationale heiligdom der Grieken, Delphi, dat ook een heilige stad was met een groot aantal prachtige tempels, priesterwoningen en een theater. Met dit onderscheid, dat in Delphi 't meeste uit marmar vervaardigd was. Ook had men in Delphi het wereldberoemde orakel van Apollon. Een massa meesterwerken der kunst werd hier bewaard, geschenken van alle volken, steden en koningen der oude wereld.

Reeds vóór 50 jaren werd bij den aanleg van een spoorlijn naar Saarbrücken en Metz een aantal afgodsbeelden gevonden, alsmede sternes met inscripties. Toen in 't jaar 1924 op dezelfde plaats een straat aangelegd zou worden, begon prof. Siegfried Loerschke van 't provinciale museum in Trier den bodem te onderzoeken. Hij deed ontdekkingen, die als de grootste sedert tientallen van jaren op Duitschen bodem genoemd kunnen worden. Het gaat om de ontdekking van een geheele "heilige stad", een groote verzamelplaats van tempels, binnen de ringmureu van de Romeinsche keizerresidentie.

Totnogtoe heeft men niet minder dan 60 tempels en kapellen, een theater, woonhuizen, groote zuilenhallen, waterleidingen, bronnen en kleine bouwwerken bloot gelegd.

Onze kennis van den godendienst der Romeinen werd daardoor aanmerkelijk vermeerderd. Men heeft gevonden, dat ook de oude Treveren in historische tijden godenbeelden in diergestalte vereerden. Zoo vond men het beeld van een watergod in stiergestalte. Dierengestalte en menschengestalte zijn in twee andere gevonden afgodsbeelden verworden, doch het dier is daar reeds 't dienende deel. Dit geldt voor den rijdenden Jupiter of Wode, den Germaanschen hemelsgod en voor de beschermpatrone der paardenfokkerij Epona, die hier reeds als paardrijdster en niet meer als paard vereerd wordt.

Voorts werd een afgodsbeeld gevonden, dat den moederlijken zegen voorstelt. In 't eene geval zat deze godin in een leuningstoel bij den ingang van den tempel en hield een korf met vruchten op den schoot, in een ander geval droeg ze een diadeem op 't hoofd en een gevulde koorn in den linker arm. Twee kleine kinderen legden hunne armpjes op den schoot hunner moeder.

In een tempelkelder vond men ongeveer honderd figuren, die godinnen voorstelden. Het prachtigste echter dat gevonden werd, was 't beeld van een jonge moeder, die haar kind op de armen droeg.

Ook mannelijke afgodsbeelden werden gevonden. Onder meer bijv. de Deus Vertumnäs. Dezen god werden in historische tijden nog menschenoffers gebracht.

Het Taurische Vineta stijgt op.

Wie heeft al niet eens van 't Duitse Vineta gehoord, de oude Friezenstad Rungholt, die in de zee verzonken is? Door hun lichtzinnigen levenswandel, zoo vertelt ons de sage, hadden de bewoners den Goddelijken toorn op zich geladen. Ach, hoeveel steden moesten dan in den tegenwoordigen tijd wel niet in de zee verzinken!

Ook op andere plaatsen op onze planeet vindt men zulke verzonken plaatsen van oude cultuur. Doch, terwijl het aan de Duitse kust alleen aan met fantasie begaafde visschers mogelijk is, de toren van Rungholt op den bodem der zee te zien en het

luiden der klokken te hooren, is reeds een geheele kolonne van geleerden, duikers en kino-operateurs onderweg om een op den bodem der Zwarte Zee rustende stad te onderzoeken.

95 Reeds de oude Grieksche geograaf Strabo was van meening, dat niet ver van Chersones, de oude stad van denzelfden naam, op den bodem der zee te vinden moest zijn. Na verscheidene jaren van onderzoek heeft men thans vastgesteld, dat dit werkelijk 't geval is. Eenige mijlen van de kust op een diepte van 16 meter heeft men de verzonden stad gevonden.

100 Het onderzoek werd in dit jaar door de Russische academie van wetenschappen uitgevoerd. Eerst vond men de rest van een ouden toren. Zooals verder door duikers vastgesteld werd, was 't oude Chersones in hoefijzervorm aangelegd en van een vestingmuur met 20 torens omgeven. Een net van onderaardsche gangen gaat onder de huizen door.

105 Aanstaande voorjaar wil men een afsluitdijk rondom de plaats leggen, waar eens de oude stad stond. Het water zal uitgepompt worden en de onderzoekingen zullen dan gemakkelijker gaan.

Natuurlijk is dat een heel stuk werk, dat veel geld zal kosten. Daar de stad echter reeds zeer lang vóór het begin der Christelijke jaartelling bestaan heeft, kunnen belangwekkende dingen aan 't licht komen.

110 F. J. HOEKSMAN.

25 december 1934 **TEMPELKWARTIER TE TRIER**

Groote archaeologische werken. Het heele kwartier blootgelegd. Via archaeologica.

115 Een Duitsche medewerker schrijft ons:

Men heeft thans definitief besloten het oude Romeinsche tempelkwartier in de stad Trier, Augusta Treverorum, het Duitsche Delphi, zooals men wel eens zegt geheel en al bloot te leggen. Zooals men weet is deze stad, wellicht de oudste van Duitschland, oorspronkelijk een nederzetting van de Treveri, een Gallischen stam; in 120 de derde eeuw is zij de zetel geweest van Romeinsche keizers, en onder keizer Constantijn I zelfs de metropolis van een der vier praefecturen van het groote Romeinsche rijk.

Het groote werk waartoe men thans heeft besloten, zal in vier à vijf jaar worden voltooid. De kosten hiervoor zulleft worden opgebracht door den Pruisischen staat, 125 het "Rheinische Provinzial Verband" en de "Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft"; de "Römisch Germanische Zentral Kommission" te Frankfort zal de kosten dragen van de groote publicatie over de resultaten van opgravingen. Dit werk is reeds gedeeltelijk verschenen en zal nu eveneens worden voltooid.

130 Overigens zal het geheele tempelkwartier in den geest van een openluchtmuseum naar ontwerp van den stedeboouwkundige Schmidt uit Trier ook voor het publiek toegankelijk worden gemaakt. Den mooisten tempel zal men weer opbouwen; ook zal men zorgen dat daarvoor gunstig gelegen uitkijkplaatsen een karakteristiek overzicht over dit oeroude tempeldomein van Trier verleen.

135 Een nog verder gaand plan is thans ook in ernstige overweging. Men wil van de Porta Nigra over het hoofdplein langs den Dom en de Basiliek tot aan het museum in het vroegere slot van de keurvorsten, een via archaeologica aanleggen, die dan van dit slot verder zal leiden naar de keizerlijke thermen en naar het tempeldomein benevens het amphitheater. Men is voornemens dit plan binnen het verloop van tien jaar naar 140 gelang de beschikbare financiën uit te voeren, en wel in samenwerking van het gemeentebestuur van Trier en het Rheinische Provinzial Verband.

7 februari 1936 **LEZING VAN PROF. DR. S. LOESCHCKE.**

Voor het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde trad gisteravond als spreker op prof. dr. S. LOESCHCKE, archaeoloog te Trier, met als onderwerp:

145 **"Sieg der nordischen Kraft über römische Weltmacht an Rhein, Donau und Mosel".**

Spreker wees er op, dat het Rijngebied in den tijd, toen de Romeinen er kwamen, door Kelten en Germanen was bewoond. De Germanen waren er pl. m. 1300 v. C. gekomen; de Kelten, ook een "Nordisch" volk, woonden er vroeger alleen. In het Oosten van 150 Duitschland bevonden zich toen de niet aan de Germanen verwante Illyriërs. Uit de onderzoekingen van Nederlandsche, Belgische, Duitsche, Scandinavische en Oostenrijksche navorschers is gebleken, dat omstreeks 400 v. Chr. de Germanen heel Nederland, 't grootste deel van België en Noord-Duitschland bewoonden. De Kelten werden naar 't Zuiden en vooral naar 't Westen (Frankrijk) gedrongen. Ook vermengden Kelten en Germanen zich. De Illyriërs verdwenen geheel uit het gebied. Spreker 155 herinnerde aan de vele als forten versterkte bergen in Moezel en Rijnstreek en memoreerde, hoe Caesar voor Rome het hedendaagsche Frankrijk heeft veroverd. Onder hem en tegen den tijd van Christus' geboorte, onder Augustus, kwam het Rijnland aan

de beurt. Van pl. m. 50 v. Chr. tot 450 n. Chr. stand [stond] dit land onder Romeinsche heerschappij. Keizer Augustus, de grootste der Romeinsche Keizers, liet zijn troepen Germanië binnendringen. Alle bergforten werden door de Romeinen veroverd. Aan den Donau streden later Trajanus en Marcus Aurelius, die zulke bestormingen in monumenten hebben laten vereeuwigen. Geen enkel volk had den Romein weerstand kunnen bieden; consequent voortwerkend, had hij rijk voor rijk, land voor land veroverd. Als levende muren drongen de legionairen, met hun naast elkaar gehouden schilden, voort. Op de Duitsche bergen liggen nog de reusachtige puinhoopen van de Keltische en Germaansche muren, die door de Romeinen veroverd waren. In het tegenwoordige Nederland waren toen de Batavieren, in België de gemengd Germaansch-Keltische Nerviers. De Romeinen stichtten de provincies Boven- en Neder-Germanië en bouwden aan de Moezel Trier (Colonia Augusta Treverorum), de stad der Trevieren. Aan den Rijn werden de tegenwoordige steden als vestingen tegen de Germanen gesticht, daaronder ook Nijmegen. In deze vestingen stonden de legionairen met de troepen uit de onderworpen volken, waarbij de Trevieren als cavalerie dienst deden. Talrijke vondsten uit Rijnland en Eifel geven hiervan en van het uiterlijk der Germanen, met hun lange baarden en dito broeken, die de verbazing der Romeinen opwekten, een beeld. In het jaar 9 na Christus riep Augustus drie groote Romeinsche legioenen bijeen, om den Rijn te rukken. De Romeinsche vloot moest de Elbe opvaren, want het geheele land tot de Elbe en de Donaubocht moest Romeinsch worden. Men kent, den afloop: De drie legioenen en hun hulptroepen werden in den slag in het Teutoburgerwald door Arminius (Hermann) met zijn Sicambren en andere stammen vernietigd. Zelfs de vaandels, de adelaars, gingen verloren aan de barbaren, de Germanen. Daarom staat met recht Hermann's beeld in het Teutoburgerwald en zegt tot ieder: "Wee hem, die naar Germanië grijpt, als Germanië eensgezind is". Ondanks alle pogingen, den smaad uitte wisschen, bleef het Germaansche land ten Oosten van den Rijn vrij. De Parthen hadden voor 't eerst de Romeinen geslagen; Germanië echter maakte voorgoed aan hun voortdringen een eind. In de Germanen moet een innerlijke kracht gewoond hebben, die dit tot stand bracht. Honderd jaar lang had Rome noodig om op zijn verhaal te komen: eerst toen wist het in 't Zuiden van Duitschland, waar Kelten en Germanen samen woonden, vasten voet te vatten. Men wilde nu van 't Zuiden af opdringen, want in 't Noorden, waar de Batavieren en de krijgshaftige Friezen woonden, ging het niet zoo gemakkelijk. De Romeinen bouwden een grooten grensmuur met 76 kasteelen en 170 wachttorens tegen de Germanen. De Baalburg, nu weer opgebouwd, was één dezer kasteelen. Op de Trajanuszuil te Rome zijn de alarmtorena en andere versterkingen, de alarmsignalen op de limes germanicus afgebeeld. De opstandige jonge Germanen werden met halsboeien aan een zuil vastgebonden of hals aan hals geketend als slaven. De Trajanuszuil vertoont circa 2500 menschelijke figuren, alle de krijgsdaden des Keizers vereeuwigend. Marcus Aurelius overschreed den Donau en bouwde daar zijn vestingen en kasteelen. De Romeinen verwonderden zich er in dezen veldtocht over, dat de Germanen in de veldslagen de gewonden en zelfs de dooden zochten te bergen. De beelden op de Romeinsche zuil geven deze voorbeelden van Germaansche trouw weer. De Germaansche aanvoerders werden, aldus ging spreker voort, na hun nederlagen man voor man onthoofd, om den stammen schrik aan te jagen. Zoo werd Dacië aan den beneden-Donau veroverd. Het moest als alle onderworpen landen schatting op schatting gelasten. Ten slotte werd de betaling geweigerd en de Keizer ging zelf naar Dacië om te zien wat er aan de hand was. Een der opstandelingen voerde voor allen het woord, want hij had aan de beweging den stoot gegeven. Hij weigerde den eed te hernieuwen; het parool was: liever nieuwe oorlog dan knechtschap. Helaas bevond zich een verrader onder de hoofden, een Daciër, wiens stam het eerst de vlucht nam. Opnieuw zegevierden de Romeinen; zij doodden de mannen; de vrouwen, die hun kinderen tot het laatst beschermden, werden meegevoerd!

In waarheid, aldus spreker, zijn de beelden op de zuil in Rome niet slechts een verheerlijking der Romeinsche glorie, maar vooral, ofschoon zoo niet bedoeld, een loflied op Germaansche moed en trouw. Een deel der oude mannen, vrouwen en kinderen wist zich in steengroeven en holen te bergen. De innerlijke kracht der vrouwen zou in de kinderen, in de nieuwe generatie voortleven. Deze generatie nam Dacië terug, veroverde de limes germanicus. De Germaansche stammen vielen Gallië binnen en vernietigden tal van steden en dorpen. Ook Trier werd verbrand, – zooals spreker zelf bij zijn opgravingen gebleken is. Rome was echter zóó geweldig sterk, dat alleen het land rechts van den Rijn vrij bleef: het gebied ter linkerzijde van de rivier werd nog vaster aan het Rijk gesmeed. Trier werd een der grootste steden en honderd jaren lang de zetel van een keizer of kroonprins. Van de versterking is nog zeer veel overgebleven, dat als 't ware onverwoestbaar was. Reusachtige baden werden aangelegd, groote werkplaatsen aan den rand der stad

gebouwd o. a. tal van pottenbakkerijen. In het Friesch Museum kan men z.g. Orpheus-
 225 schotels bewonderen uit Zwitserland afkomstig, die op de vondsten in Trier gelijken.
 Na de pauze behandelde prof. Loeschcke de voortbrengselen der pottebakkerijen te
 Trier; de oude Germaansche potten en vazen zijn zwart, de Romeinsche rood. Zoo
 maakten de Trevieren ook in den Romeinschen tijd nog zwarte potten, de z.g.
 230 Terranigra-potten, waarvan een prachtige collectie te Nijmegen wordt gevonden. Ook
 de houten potten werden in klei nagebootst.
 De Romeinen leerden de inheemsche bevolking steeds beter de techniek beheerschen. Er
 werden bekers, doozen en flesschen voor Moezelwijn gefabriceerd, die uit Trier langs
 den Rijn werden vervoerd. Op de flesschen kwamen ook drinkspreuken voor: O. a.
 "spaar het water; doe hier onvermengden wijn in." Een nóg in 't Mpezelland geldig
 235 protest tegen de Romeinsche gewoonte om met water gemengden wijn te drinken! Ook
 waren er in dien tijd al vazen en potten met het hakenkruis. Waarschijnlijk waren
 deze bedoeld als een teeken van Germaanschen afkeer jegens Rome. Spreker liet op het
 witte doek de afbeelding van een stuk leer zien, een vaandel tusschen twee
 240 hakenkruizen voorstellend. Volgens hem wellicht een symbool der op hun Germanendom
 trotsche Trevieren. Dezen waren verder bekend wegens hun goede gemeste varken en
 wolfabricage. Ook de paardenfokkerij was er hoog in eere. De Romeinen verstonden de
 kunst, inheemsche industrieën en culturen te hunnen voordeele uit te buiten. Reeds
 heel vroeg bloeide de wijnteelt aan de Moezel; niet Keizer Probos heeft ze
 245 ingevoerd, zooals wel verteld wordt; hij heeft slechts de eerste ondersteuning aan
 de wijnbouwers gegeven, toen hun wijngaarden in de derde eeuw door de invallende
 Germanen verwoest waren. De wijn werd met typische, op Vikingbooten gelijkende
 Germaansche schepen vervoerd. In het land der Trevieren was niet Bacchus de wijngod,
 maar een baardige Germaansche godheid.
 Men had er ook vaten, die de Romeinen van huis uit niet kenden.
 250 Professor Loeschck vertelde, dat hij er in geslaagd is, te Trier de oudste
 tempelresten te vinden, tempels gewijd aan de inheemsche goden. Reeds 75 tempels en
 kapellen zijn bij de uitgravingen herkend. In het midden stond de door de Romeinen
 geëischte Keizertempel; daarnevens werden in tempels de Germaansche en Keltische
 255 goden vereerd. De Triersche tempelwijk was driemaal zoo groot als het tempelcomplex
 van Delphi en tweemaal zoo uitgebreid als de Acropolis te Athene.
 Uit vondsten is gebleken, dat reeds lang voor de komst der Romeinen een nederzetting
 te Trier bestond. Trier is dus een oeroud cultuurland. De 500 jaren lange Romeinsche
 bezetting kon het oorspronkelijk inheemsche niet uitwisschen, evenmin als dat in
 260 Nederland mogelijk was geweest. Wel leerde men veel van Rome, o. a. het bouwen in
 steen.
 Er zijn nog verscheidene voorbeelden van overgebleven. Onder zeer vele Christelijke
 kerken liggen nog de oude heidensche tempels. Daarin werd de Gallische krijgsgod met
 drie hoofden afgebeeld; deze wijze van voorstelling werd later op de Christelijke
 265 drie-eenheid overgebracht, maar ten slotte verboden. Ook werd in Germanië en Gallië
 de stierengod aanbeden; er is zelfs een legende, dat er bij Trier een gouden
 stierbeeld moet zijn. De stier was bij de Kelten de watergod: het groote bevruchtende
 element in de natuur. De Rijn werd wel voorgesteld als een god met twee stierhorens;
 men heeft dien ook op een steen onder de Notre Dame gevonden.
 Deze stier was steeds vergezeld van drie vogels, drie kraanvogels. Spreker herinnerde
 270 in dit verband eraan, dat vroeger in het volksgeloof de ooeivaars de kinderen uit het
 water bij de ouders brachten. En nog altijd brengt de haas ons de Paascheieren.
 Oorspronkelijk beeldden de Germanen hun goden niet af; zij stonden daarvoor te hoog;
 hun godenvereering geschiedde in de natuur. Prof. Loeschcke deed uitkomen, dat de
 275 namen der Germaansche goden en godinnen, eveneens die der Romeinen nog in de namen
 der dagen voortleven. Er is echter een groot onderscheid tusschen Freya, de
 moederlijke godin en Venus, die beiden haar namen aan den zesden dag der week gaven.
 Allerlei symbolen hebben de eeuwen getrotseerd. Nog heden ten dage dragen
 bijvoorbeeld de kinderen in het land van Trier om hun hals gelukbrengende hoorntjes.
 280 Aan de kust, in Nederland, werd als moedergodin Nehalennia vereerd, en zoo was het
 overall in Germaansche landen. De Romeinen daarentegen vereerden de vrouw slechts als
 zinnelijke Venus, niet als de trouwe moeder. Hierin ziet men het groote onderscheid.
 Het inheemsche element, zoo besloot de hoogleeraar, was niet alleen met de wapenen
 tegen de Romeinen opgestaan, maar heeft hen ook op geestelijk, zedelijk gebied
 overwonnen. Spreker gaf een beeld van de Groote Volksverhuizing, toen het gebied
 285 links van den Rijn van de Romeinen bevrijd werd en het wereldrijk onder de kracht der
 Romeinen bezweek. Geen enkel Germaan is Romaan geworden; dat hebben zij aan de Kelten
 overgelaten. Buiten de grenzen door de natuur gesteld, kon de Germaan echter ook
 geen nieuw rijk stichten; de onnatuurlijke grenzen van landen en volken hebben
 nimmer stand gehouden.

290

10 augustus 1940 **Munten uit den tijd van Konstantijn den Groote.**

De opgravingen a. d. Kruisstraat-N. Lindestraat-Corlovallumstraat te Heerlen hebben dezer dagen tot een belangrijke ontdekking geleid. Nabij den grooten verwarmingsoven, welke langzaam bloot komt te liggen, zijn thans munten gevonden uit den tijd van Konstantijn den Groote. Dit is van groot belang, omdat verscheidene historici - o.a. Holwerda en Peters - van meening waren, dat. ca. 250 na Chr. in Z.-Limburg geen Romeinen meer gevestigd waren en het land een nagenoeg geheel verlaten woestenij zou zijn geweest. Deze muntenvondst logenstraft nu die theorie, daar de verblijfperiode der Romeinen met minstens 100 jaar wordt verlengd tot ±350 jaar na Chr. De vinders van deze munten, o.w. de bekende archaeoloog dr. Becker uit Beek (L.), hellen thans over naar een theorie, dat er wellicht nu ook vondsten gedaan zullen worden uit den vroeg-christelijken tijd. Tijdens Konstantijn den Groote werd nl., zooals bekend, in 318 bij het Edict van Milaan, aan de Christenen godsdienstvrijheid verleend. Het is daarom zeer waarschijnlijk, dat er in Z.-Limburg omstreeks het jaar 350 Christenen zijn geweest en dat dus van deze wellicht ook eenig overblijfsel gevonden zal worden.

23 april 1942 DE ROMEINSCHE MUURSCHILDINGEN VAN TRIER

De "Nationalzeitung Essen" bevat een uitvoerig verslag over de groote archeologische vondsten van Trier, die men heeft gesignaleerd als de oudste Pompejaansche muurschilderingen op Duitsche bodem. Om onze lezers een overzicht te geven over die ontdekkingen, laten we hier een uittreksel volgen. "In 1920 werd bij uitgraving van een wijnkelder een archeologische ontdekking gedaan, waarvan de volle beteekenis niet onmiddellijk werd beseft en die daarom bijna twintig jaren bleef liggen, eer de wetenschap er zich ex officio mee bemoeide. De leider van het Rijnlandsche Landsmuseum in Trier, prof. dr. von Massow, de hersteller van het Pergamonaltaar te Berlijn, die destijds daar assistent was, begon zich onmiddellijk aan die taak te wijden, toen hij directeur van 't museum was geworden. Geborgen werden indertijd meer dan honderd kisten met fragmenten van oude Romeinsche muurschilderingen, die volgens de huidige stand der wetenschap omstreeks het jaar 100 na Chr. gedateerd worden. Men slaagde er in een reeks aanmerkelijke gedeelten te restaureeren en constateerde, dat de schilderingen zeker uit slechts twee vertrekken afkomstig zijn. Tot op zekere hoogte kon ook reeds het decoratieprinciep worden vastgesteld. Het eerste vertrek is door verticale strepen van ½ meter breedte in een reeks rechthoekige velden ingedeeld, die een dubbele omlijsting hebben, van buiten blauwgroen, van binnen geelrood. De verdere indeeling is nog niet ontdekt. Daarentegen is de decoratie van de horizontale strepen volkomen duidelijk. Deze zijn met kandelabers versierd, uit een groene kelk met donkerroode voet, die er uitziet als een roemer, groeit de kandelabersteel op. De voet van de kelk wordt geflankeerd door twee groene pantsers, op de kelkrand staan roode steenbokken, op een middenvlak springen gevleugelde amoretten met bloemenmandjes en op het boven afsluitende vlak staat een damhert. Deze fantastische groep wordt door twee tritons omhooggeheven. Een andere kandelaber heeft een soortgelijke groepeering, maar in plaats van steenbokken blauwe vogels, in plaats van amoretten, roode kruiken met ooren en in plaats van het damhert een sfinx. Allemaal voorstellingen, die, wat vlotheid en kleurenpracht betreft, voor geen prachtstuk uit Pompeji onderdoen. Onmiddellijk boven het damhert sluit een vierkante schilderij aan, die den held Hercules verzinnebeeldt, met de linker de hydra worgend, de rechter opheffend om met de knots te slaan. Het tweede vertrek moet nog grooter en kostbaarder beschilderd zijn geweest. Het meest in 't oog vallende gedeelte is een Apollo in halve levensgrootte, de bovenste helft naakt, de onderste bekleed met een schitterend blauwe mantel. Hij leunt op de lier aan zijn linkerzijde en laat de rechterhand op zijn hoofd rusten. Onder hem hangt een groote bronzen decoratieschijf met een blauwe kop in 't midden; van die schijf gaan slingers uit, die zich verliezen in de omgevende architectuur. Het meest verrassende is een grootere groep, die een monumentale driehoek vóór een tabernakel vertoont. Op het balkwerk drijft een Amor met zweepslagen een span zeepaarden voort, en in het tabernakel verschijnen weer overblijfsels van verdere architectuurdeelen. Een ander mooi fragment vertoont tusschen blauwe zuilen onder paars balkwerk een laurierboom. Dat zou doen vermoeden, dat dit vertrek voor eeredienst gebruikt werd; immers alles schijnt te draaien om Apollo, wiens heilige dieren, gereedschappen en boomen hier te vinden zijn. Omtrent de compositie van het geheel tast men nog in 't onzekere. Toch is de verdeeling van de muur in drieën reeds gegeven: een bovenverdieping, waarin de bij de uitgraving gevonden zwarte plint met gele tusschenvelden. Op de zwarte vlakken zijn overigens planten geschilderd.

Voor de afzonderlijke motieven, maar ook voor grotere complexen kon prof. dr. van Massow wijzen op verrassende overeenkomsten uit Pompeji. Nog dient vermeld, dat de kwaliteit van de Triersche schilderijen weliswaar door verweering gedeeltelijk sterk heeft geleden, oorspronkelijk echter voortreffelijk moet zijn geweest. Toch
360 verschilt ze in details van Pompejaansche stukken, in zoover ook bij deze kunstwerken het provincieele binnen de Romeinsche rijkskunst duidelijk kan worden onderscheiden van de klassieke werken van 't Zuiden.

11 februari 1943 **Archeologische vondsten in Trier.**
365 — In een voordracht in de "Gesellschaft für Nützliche Forschungen" sprak, volgens de "Frankfurter Zeitung", de directeur van het Landesmuseum te Trier, prof. dr. van Massow over de in den loop van 't laatste jaar binnen het stadsgebied van Trier gedane archeologische vondsten. O.a. vond men er een mozaïek ter grootte van 3,40 op
370 3,90 meter, in stijl en techniek nauw verwant met het Nennungse mozaïek en vermoedelijk evenals dit afkomstig uit het einde der tweede eeuw na Christus. Zijn bizondere beteekenis ligt in de omstandigheid, dat hier alle negen muzen zijn in beeld gebracht. Verder stiet men op het muurwerk van een Romeinsche zaal van 10,60 op 7,20 meter, eveneens belegd met mozaïek. Boven die zaal bevond zich middeleeuwsch metselwerk met Romaansche muurschilderingen. Bepaald een sensatie waren de vondsten,
375 gedaan ten noorden van het amphitheater. Wel wist men reeds uit schriftelijke overleveringen, dat in den Romeinschen tijd te Trier een circus had bestaan, die in een lofrede op keizer Constantijn in 310 werd gelijkgesteld met de circus maximus te Rome. Terwijl men evenwel totnutoe aannam, dat die circus gelegen was op het tempel terrein in het dal van de Altbach, meent prof. von Massow op grond van de
380 jongste ontdekkingen, hem te moeten zoeken in de Triersche stadswijk Gartenfeld. (E.K.B)

2 november 1943 **Sensationelle Funde im Raum von Trier**
Ein Quellheiligtum de Treverer entdeckt
385 Trier, 2. November.
Trier hat schon mit vielen und überraschenden Bodenfunden aufwarten können. Letzthin konnte die wahrscheinliche Auffindung des trierischen Circus maximus und eines hervorragend erhaltenen Musenmosaiks bekantgegeben werden. Nunmehr kündigte der Direktor des Rheinischen Landesmuseums, Professor Dr. von Massow, aufsehenerregende
390 Berichte an über die geradezu "umstürzenden Grabungen" vor dem Trierer Dom und über die Funde von "Ummengen von Resten antiker Wandmalerei", die auf dem Palastplatz in Trier wieder aufgedeckt werden konnten und mit deren Erforschung und Zusammensetzung man seit einigen Monaten eifrig beschäftigt ist. Diese antiken Funde werden nach Angaben Dr. von Massows das bisher auf diesem Gebiet Bekanntgewordene weit in den
395 Schatten stellen, den Vergleich "mit den Schätzen Pompejis" aushalten und auf jeden Fall das Grossartigste darstellen, was bisher nördlich der Alpen und besonders auf deutschem Boden ausgegraben wurde.
Weiter konnte Professor Dr. von Massow Kenntnis geben von der Auffindung eines Quellheiligtums der Treverer im Idarwald im Bezirk Simmern. Zunächst entdeckte man bei Arbeiten an einer Wasserleitung mitten im Hochwald einfache, behauene Platten. Dann ergab sich schliesslich der Grundriss eines Tempels, der eine beachtliche Ausdehnung aufwies und offensichtlich ein Landesheiligtum gewesen sein muss, also ein uralter Wallfahrtsort der Treverer. Der Altar befand sich ausserhalb des Tempels, während das Standbild des dort verehrten Gottes im Inneren der Anlage seinen Platz hatte, und zwar mit dem Blick durch das Tempeltor hinaus auf den Altar. In der Quelle des Heiligtums wurden zahlreiche Beigaben und Weihegaben in Gestalt von Tonfiguren und Bronzestücken gefunden. Die Münzen des Trajan, Hadrian und der jüngeren Faustina lassen eine Datierung von 100 bis 150 n.d.Zw. zu. In diesem Heiligtum wurde weiter das Standbild eines heiter lächelnden Apollo entdeckt. Die wichtigsten Standbilder des Heiligtums waren jedoch ein überlebensgrosser Apollo, von dem nur Bruchstücke geborgen werden konnten, und ein Standbild seiner Gemahlin, der Treverergöttin Sirona — ein überaus wertvoller und wohl einmaliger Fund. Es handelt sich dabei um ein Überlebensgrosses Hochrelief vor einer Steinplatte, die einer Sessellehne ähnelt. Die Göttin ist in ein faltenreiches Gewand gekleidet, mit Mantel und Diadem, und hält eine Schlange, die ein Ei in einem Gefäss ausschlürft, das sie ihr darbietet. Diese Darstellung der Fruchtbarkeit gibt übrigens auch die Erklärung zwei Metzger Bildwerke aus Sainte Fontaine. W. L.

5 november 1943 **oudheidkundige vondsten bij Trier en Idarwald.**
400 O.a. tempel uit Romeinschen tijd.
BERLIJN, 4 Nov. (S. P. T.). — Te Trier en Idarwald heeft men in de laatste maanden

opzienbarende opgravingen gedaan, die alle tot dusver behaalde resultaten van het in
Duitschland door opgravingen ingestelde onderzoek naar de Romeinsche oudheid verre in
de schaduw stellen. Prof. dr. von Massow, de directeur van het "Rheinische
405 Landesmuseum" te Trier, vergelijkt de vondsten met de schatten van Pompeji en noemt
ze de verbluffendste resultaten van opgravingen ten Noorden van de Alpen. Bij
werkzaamheden ter bescherming van den Dom te Trier ontdekte men de fundamenten van
een groote basiliek uit de vierde eeuw. Op het Domplein, bij den aanleg van
schuilkelders, stiet men op Romeinsche woonhuizen uit het begin van de vierde eeuw.
410 Keizer Constantijn had hier zijn regeeringszetel laten oprichten en tot dat doel
eenige reeksen huizen doen afbreken. In de resten van deze huizen ontdekte men een
buitengewoon groote hoeveelheid antieke wandschilderingen, die waarschijnlijk uit de
tweede eeuw stammen.

Een derde, niet minder sensationele vondst, heeft men te Idarwald gedaan. Toen men
415 hier nieuwe pompen wilde aanleggen, ontdekte men een "bron-heiligdom" uit den
Romeinschen tijd, dat voor de inheemsche bevolking bestemd moet zijn geweest. Daarop
heeft men verder gegraven en den omtrek van een grooten tempel blootgelegd, wasvan de
ontgraving een der schoonste vondsten van deze eeuw beteekent.

420 15 augustus 1944 **MANNHEIM EN TRIER AANGEVALLEN.**

Bij gesloten wolkendek.
BERLIJN, 14 Aug. (Interinf). — Formaties Anglo-Amerikaansche bommenwerpers hebben
vandaag weer van de boven Zuidwest Duitschland heerschende slechte
weersomstandigheden gebruik gemaakt voor het ondernemen van terreuraanvallen op
425 Mannheim en Trier. Bij een bijna geheel gesloten wolkendek wierpen zij hun brisant-
en brandbommen herhaaldelijk volkomen lukraak op woonwijken randgemeenten en
cultuurmonumenten. De Duitsche Jagers werden door de ongunstige weersomstandigheden
buitengewoon belemmerd. Slechts een deel van de op het alarmsein gestarte eskaders
kwam in contact met den vijand. Daarentegen bonden de in Zuid west-Duitsch gebied
430 gestationeerde batterijen zwaar lucht doelgeschut met een doeltreffend
versperringsvuur den afweerstrijd aan tegen de Amerikaansche formaties. Ondanks de
moeilijke omstandigheden slaagden zij erin, verscheiden viermotorige Amerikaansche
bommenwerpers te vernietigen. Tot dusver is bericht ontvangen over het neerschieten
van tien vliegtuigen.

435 Naar het Internationale Informationsbüro nader verneemt, hebben Amerikaansche
bommenwerpers in Trier een bommentapijt gelegd midden tusschen de meest waardevolle
cultuurmonumenten der oude stad. Volgens de tot dusver ontvangen rapporten werden
daarbij o.a. de Dom, de basiliek, de Lieve Vrouwe-kerk en het keurvorstellijk paleis
deels zwaar beschadigd of vernield. In de nabijheid daarvan bevinden zich geenerlei
440 militaire of industriele doelen.

4 juni 1951 **De oude Romeinse Keizerstad Trier ontdekt uit het puin**

**De Basilica zou oorspronkelijk zijn gebouwd als Troonzaal voor Constantijn de Grote
NIEUW LICHT OP OVERGANGSPERIODE TUSSEN OUDHEID EN MIDDELEEUWEN**

445 Al hebben de luchtbombardementen van de jongste wereldoorlog ook zestig procent van
de bouwwerken van Trier vernield, al werden ook zo grootse en kostbare historische
monumenten als de zgn. Basilica uit de tijd van keizer Constantijn de Grote met het
daaraan grensende keurvorstellijk paleis uit de 17e en 18e eeuw en de vermaarde vroeg-
450 gothische Lievevrouwekerk (tussen 1235 en 1260 gebouwd) zwaar gehavend, andere, zoals
het prachtige rococo nonnenklooster van St. Irmine volkomen verwoest, er is toch nog
altijd genoeg behouden gebleven, dat ons aard en gehalte, zowel van het vóór-Romeinse
als van het antieke cultuurgoed en zijn nawerking in later tijden uit eigen
aanschouwing kan duidelijk maken. Ja, men zou zelfs — met een scheut bittere humor —
455 kunnen zeggen, dat de bombardementen tenminste deze ene goede kant hadden, dat zij,
oude bouwwerken vernielend, veel oudere aan de dag brachten, die ons anders wellicht
nooit bekend waren geworden. Daardoor hebben de bombardementen ons nieuw en
hervormend inzicht verschaft in allerlei vraagstukken van kunst- en
cultuurgeschiedenis, in het bijzonder wat betreft de laat-Romeinse en vroeg-
Christelijke kunst en de nawerking daarvan in de Middeleeuwen. Zó belangrijk bleken
460 de vondsten, dat men in de week na Pinksteren een archeologisch congres te Trier
heeft belegd, onder voorzitterschap van dr Kutsch van het Museum te Wiesbaden, om de
wetenschappelijke wereld in de gelegenheid te stellen het ontdekte ter plaatse te
beoordelen en tevens verschillende hiermede samenhangende onderwerpen te bespreken.

465 De onderzoekingen leidden tot uitkomsten, die volkomen verschillen van de
opvattingen, die tot dusver golden omtrent de bouwgeschiedenis van deze twee
indrukwekkende kerken. Zowel de grotendeels Romaanse Dom namelijk als het gracieuze

470 middendeel der Lievevrouwekerk bleken te staan boven de overblijfselen van twee enorme vroeg-Christelijke basilieken, welke bouw blijkens volkomen zekere muntvondsten, begonnen werd omstreeks 326, dus nog onder keizer Constantijn. Bijzonder opmerkelijk is de plattegrond van deze basilieken, die samen als het ware een dubbele kathedraal vormen. Tegen de westmuur van de aan de oostzijde gelegen brede dwarspanden of transepten en van de driebeukige kathedralen vond men een aansluitende rechthoekige tribuna (altaarnis), ter weerszijden geflankeerd door 475 telkens twee kleinere vierkante ruimten, die als diaconicon en prothesis (sacristie-ruimten) zijn te verklaren een aanleg, die dus merkwaardigerwijs als een voorafspiegeling is van de latere Syrische en Ravennatisch vroeg-Christelijke basilieken. Men heeft enige moeite om zich te realiseren, dat Constantijn hier te Trier een zo geweldig complex als deze twee grootse basilieken deed verrijzen. In 480 326, dus tegelijk met zijn St. Pieterskerk te Rome (vermoedelijk in 324 begonnen) en zijn Golgotha-basiliek te Jeruzalem. Men beseft dan welk een betekenis de in het vervolg Treveris genoemde stad kreeg, sinds zij, bij de verdeling van het Romeinse wereldrijk, in 286, door keizer Diocletianus I hoofdstad en residentie van Gallia was aangewezen en vooral sinds Constantijn als heerser van het Westromeinse rijk hier van 485 306-316 bij voorkeur zetelde. De praachtlievende en zich van zijn roeping zeer bewuste keizer heeft zijn residentie tot evenknie van Rome willen maken. Hiervan getuigt ook de algemeen bekende zg. "Basilica van Constantijn", de in de nabijheid van het huidige Domcomplex gelegen rode bakstenen kolos, een karakteristiek voorbeeld van 490 romeinse "zakelijke" architectuur. Bij een luchtbombardement op 14 Augustus 1944 brandde het barok kerkinterieur volslagen uit; het Romeinse muurwerk echter hield ongeschokt stand, treffend bewijs voor de hechtheid dezer metseltechniek. Ook hier had overigens de ramp weer het gelukkig gevolg, dat men thans gelegenheid kreeg het bouwwerk nader te onderzoeken. In de eerste plaats kon met alle zekerheid worden 495 vastgesteld, dat de strenge verticale werking van de in één vaart opschietende zware muurpijlers, oorspronkelijk op twee plaatsen onderbroken is geweest door onder de beide vensterzones omlopende galerijen, die dus als twee zware horizontale lijsten werkten. Tevens ontdekte men het verwarmingssysteem met de bekende Romeinse hypocausten. Men is tot het inzicht gekomen, dat wij hier te doen hebben, niet met een "basilica", maar met een "aula", de Constantijnse troonzaal, die de oostvleugel 500 vormde van het keizerlijke paleiscomplex.

Aan de Oostelijke Moezeloever, dus aan de tegenovergestelde zijde van de stad, ligt het verwoeste St. Irmineklooster, dat wij reeds noemden. Hiervan bleven slechts enkele muren staan, maar, door de bommen "ontdaan" van haar barokke bepleistering en 505 stucwerk, vertoonden deze weer Romeins metselwerk van rode zandsteen, doorlijnd op niet al te regelmatige afstanden, met telkens twee lagen baksteen. Men kon nu vaststellen, dat zij behoorden tot twee grote gebouwen, die de "Horrea" vormden, silo's waarin de voorraden der stad werden ondergebracht. Ook de Franken hebben later nog gebruik gemaakt van deze pakhuizen, die sinds de 7e eeuw tot nonnenklooster zijn 510 ingericht. Tot de belangrijkste kunstwerken, die verder voor de dag kwamen, moeten wij bovenal de plafondschilderingen rekenen, die men, in stukken gebroken, aantrof onder de vloer van de besproken Constantijnse basiliek voorafgaande aan de tegenwoordige Dom. Volkomen enig in de kunstgeschiedenis zijn de hiertoe behorende borstbeelden van vorstelijke personen, als fresco geschilderd op een pleisterlaag, 515 aangebracht tegen een vlechtwerk van naaldbomenhout. Tot deze borstbeelden behoort dat van een vrouw, waarin men op deugdelijke gronden de moeder van Constantijn, de H/Helena meent te herkennen. Men moet met de grootste belangstelling de publicatie van deze schilderijen, evenals die van een onder een verwoest woonhuis ontdekte, buitengemeen grote mozaïekvloer, met voorstellingen, die waarschijnlijk betrekking 520 hebben op een geheime heidense cultus, in de naaste toekomst tegemoet zien.

Zo bleek dan uit de puinhopen van het tegenwoordige Trier de laat-Romeinse keizerstad Treveris voor ons te herrijzen, rijker en vollediger dan men ooit had kunnen 525 vermoeden, centrum van antieke cultuur, waarvan de werking nog tot in de Middeleeuwen uitstraalde over Oost-Gallië en de Rijnprovincie. En hiermede raken wij dan aan het nog altijd duistere vraagstuk van de overgangperiode tussen "Oudheid" en "Middeleeuwen", dat in de slotzittingen van dit congres werd behandeld. In een voortreffelijk referaat over het voortleven van de Romeinse steden aan Rijn en Donau toonde dr H. van Petrikovits aan, hoe de Romeinse steden der 4e eeuw n. Chr. talrijke 530 verbindingen naar de Middeleeuwse stad voerden, waarbij vooral de bisschopzetels, zoals Trier, de sterkste brug vormden. Dr K. Böhner besprak het vraagstuk van de continuïteit tussen Antieken en Middeleeuwen, gezien in de spiegel van de Frankische oudheden. Als besluit hield de Hamburgse hoogleraar prof. dr Aubin een magistraal

535 betoog over "de vraag naar de grensscheiding tussen Oudheid en Middeleeuwen". Het
tijdperk waarin zich deze scheiding voltrekt, omvat acht eeuwen: van Christus'
geboorte tot Karel de Grote, een tijdperk vol van gewichtige, een nieuwe periode
aankondigende gebeurtenissen. Deze alle kenmerken óf de oetekenis van het Christendom
als begin van een nieuwe tijd, óf de ondergang van de Antieke wereld, óf ten slotte
540 de werking van het optreden der Germanen. Het jaar 476, toen Romulus Augustulus, de
laatste keizer van het Westromeinse rijk werd afgezet en het imperium voor goed uit
elkaar viel in Germaanse staten, is ongetwijfeld een grote mijlpaal, maar het is nog
niet beslissend, en ook geen ander jaartal is van een volstrekt afgrenzende
betekenis. Aubin kwam tot het besluit, dat men een werkelijke scheiding op alle
545 gebied kan vaststellen in de Merovingse tijd, omstreeks het midden van de zevende
eeuw. Alles bijeen blijkt dit archeologische congres te Trier van buitengewone
betekenis voor onze gehele Westeuropese cultuurgeschiedenis. Wat hier aan Romeinse en
vroeg-Christelijke monumenten aan het licht kwam, is van het grootste belang, niet
alleen voor de archeologie, maar voor de gehele historische wetenschap. Met name zal
men de geschiedschrijving van de vroeg-Christelijke kunst geheel moeten herzien.
550 FRANS VERMEULEN

foto's: DOM EN LIEVEVROUWEKERK te Trier uit het N.-W. gezien, vóór het bombardement
van 1944

BASILICA (aula) van Constantijn de Grote vóór 1944 te Trier.

555 21 juni 1956 **Ontmoetingen met de Treveri, de Romeinen en de vier Heemskinderen**
[met enkele foto's van de schilderijen]

[...] Een merkwaardig contrast in het stadsbeeld vormen het zeer barokke
bisschoppelijk paleis en de enorme Romeinse "keizerszaal"; men wilde de laatste een
560 vleugel doen zijn van het eerste, maar het lijkt meer op een zich verdringen van
twee totaal uiteenlopende wijzen-van-denken (en dus ook van bouwen). Zij vormen de
achtergrond van een prachtig park met bloeiende struiken en genietende mensen-op-
bankjes. De "keizerszaal" – ten onrechte basiliek genoemd – werd zwaar beschadigd in
de oorlog maar zal weer, ten koste van enorme financiële offers, hersteld worden. De
565 geweldige zaal – één onverdeelde ruimte – 60 meter lang, 27 meter breed en 30 meter
hoog, was in de vierde eeuw onzer jaartelling de grootste ruimte van Noordwest
Europa. Onder de vloer waren houtskoolvuren, waarvan de warmte door de muren naar
boven werd geleid. Voor deze verwarming was de zaal in drie apart te bestoken
sectoren verdeeld. Aan het einde van de zaal maakte de muur een half ronde boog, de
570 apsis, daar was de keizer in al zijn majesteit gezeten en zij die hem kwamen
begroeten – de gezant van een ver land, de verslagen vorst van een overwonnen volk,
de hem hulde brengende onderdanen – zij moeten zich wel zeer nietig gevoeld hebben
bij het doorschrijden van die overweldigende ruimte, die de afstand tussen hen en
hun machtige keizer tot een adembenemende reize deed worden.

575 **Plafondschilderingen**

Maar het allerschoonste temidden van de eindeloos vele kostbaarheden, die Trier aan
de bezoeker kan laten zien, zijn wel de plafondschilderingen, die... 1500 jaar
geleden werden gemaakt, die slechts... enkele jaren op hun plaats bleven en die na
580 de oorlogsverwoestingen in meer dan... 50.000 fragmenten zijn teruggevonden en nu
door mensenhanden met eindeloos veel geduld als een reusachtige legpuzzle worden
samen gevoegd!

Op de plaats waar nu de dom staat, moet een keizerlijk paleis zijn geweest en het
plafond kwam uit een der paleiszaalen. Kort na het aanbrengen hiervan is het paleis
585 afgebroken – men kan dit o.a. dateren op de vrouwenmode van die tijd – en deed
keizer Constantijn, die voor de christianisering van zijn rijk zoveel heeft betekend
– een kerk bouwen. De schilderijen, die door hun kort bestaan niet hadden geleden
kwamen in prachtige staat – hoewel dan geheel in kleine stukjes – uit de grond
tevoorschijn.

590 Het plafond moet bestaan hebben uit vierkanten, die om en om spelende engeltjes
(putti) en portretten voorstellen. Enige van deze vierkanten zijn nu weer hersteld
en men kan de indruk moeilijk weergeven die deze schilderijen maken op de mens der
twintigste eeuw. Alsof de meester kort geleden deze kunstwerken had gepenseeld, in
de prachtige groene en terracotta geschilderde omlijstingen, gescheiden door een
595 goudgele koordrand, zo staren de donkere ogen der iets meer dan levensgrote
vrouwenportretten naar het groepje verzamelde toeristen. Uit de attributen (de
nimbus, de kroon en andere versierselen) meent men te mogen opmaken dat hier o.a. de
vrouw van keizer Constantijn – Maxima Fausta – en zijn moeder – Flavia Helena – zijn
afgebeeld. De beweeglijke engeltjes, met spelende handjes en voetjes – de fijne

600 sluiers der keizerlijke vorstinnen, het is onbegrijpelijk dat dit alles
vijftienhonderd jaar geleden gemaakt is!

28 oktober 2016 **Interpretations of the frescoes in Trier**

605 The interpretation of the frescoes is still a matter of debate. The frequent use of
the colour purple seems to indicate that the portraits represent imperial figures.
This is true especially of the ladies depicted. Unlike the men, all four women are
shown with a nimbus and with costly attributes. Some scholars have identified these
women as members of the Constantinian family, symbolising the prosperity of the
610 dynasty. Others do not believe that the portraits should be identified with
historical figures, but should rather be considered allegorical representations.
When only a few panels had been found and reconstructed, A. Alföldi interpreted the
frescoes as an expression of the imperial laetitia, gaudium and hilaritas. He
identified the woman holding the jewel-box as Helena representing the hilaritas
615 populi Romani, and the putti on either side as expressions of the gaudium and
laetitia which Constantine's reign had brought to the world. M.R. Alföldi agrees
with this interpretation and with the identification of the woman with the jewel-box
as Helena. But on the basis of the depiction of attributes like the cornucopia and
veils, she thinks that the frescoes refer to a marriage. According to W.N.
620 Schumacher the frescoes not only picture the women of the imperial family but also
in an allegorical way refer to a marriage.

The marriage in question must have been that of Crispus and Helena the younger,
which took place in c.321. The frescoes decorated the bedroom of this Helena. The
woman with the kantharos in the centre of the ceiling Schumacher identifies as the
younger Helena.
625 Nowadays most scholars—those at any rate who think that the women represent imperial
figures—believe that the young woman with the lyre is Crispus' wife. Unfortunately,
it was this very fresco which had to undergo large-scale reconstruction. The woman
holding the jewel-box is identified as Constantia, Constantine's half-sister and the
wife of Licinius; the woman holding the mirror is supposed to be Fausta,
630 Constantine's wife, and the woman with the kantharos is thought to be Helena, mother
of Constantine. Other scholars do not accept that these frescoes should be
identified with the women of the imperial family. A strong argument is presented by
H. Brandenburg. He believes that there can be no question of the depiction of
imperial ladies, because the depicted men definitely do not belong to the
635 Constantinian dynasty. The portraits of the ladies should be interpreted as
personifications of the prosperity of the age and the happiness of life. Others
think that the portraits are allegories of the various seasons, or that they
personify Sapientia, Pulchritudo, Iuventus and Salus.

640 28 oktober 2016 Trier

Under the rule of Constantine the Great (306-337), the city was rebuilt and
buildings such as the Palastaula (known today as the Constantine Basilica) and the
Imperial Baths (Kaiserthermen), the largest surviving Roman baths outside Rome, were
645 begun under Constantius and completed c 314 constructed by his son Constantine, who
left Trier in the hands of his son Crispus. In 326, sections of the imperial
family's private residential palaces were extended and converted to a large double
basilica, the remains of which are still partly recognisable in the area of the
Trier Cathedral (Trierer Dom) and the church "Liebfrauenkirche". A demolished
imperial palace has left shattered sections of painted ceiling, which scholars
650 believe once belonged to Constantine's young wife, Fausta, whom he later put to
death.

From 318 onwards, Trier was the seat of the Gallic prefecture (the Praefectus
Praetorio Galliarum), one of the two highest authorities in the Western Roman
Empire, which governed the western Roman provinces from Morocco to Britain.
655 Constantine's son Constantius II resided here from 328 to 340.